

Государственное автономное профессиональное образовательное
учреждение «Мамадышский политехнический колледж»

УТВЕРЖДАЮ
Зам. директора по ГО
В.В.Файзреева

«dd» на основе 2023г.

ФОНД ОЦЕНОЧНЫХ СРЕДСТВ

для проведения текущего контроля и промежуточной аттестации

по учебной дисциплине

ОД.14 Родной язык (татарский)

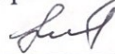
для специальности

49.02.01 Физическая культура

Мамадыш
2023

Фонд оценочных средств разработан на основе рабочей программы и примерного фонда оценочных средств по общеобразовательной дисциплине «Родной язык (татарский)» и в соответствии с Федеральным государственным образовательным стандартом среднего общего образования (приказ Министерства образования и науки РФ № 413 от 17 мая 2012 г., зарегистрировано в Минюсте РФ №24480 от 07 июня 2012 г. (с изменениями и дополнениями от 12 августа 2022г.))

Обсуждена и одобрена на заседании
предметно-цикловой комиссии
общеобразовательных дисциплин

Разработала преподаватель:
 Р.Н.Кашапова

Протокол № 4

«20» ноября 2023 г.

Председатель ПЦК Н.С.Порываева

Эчтәлек

Тема 1.1.Тел – аралашу чарасы, ижтимагый һәм сәяси күренеш.

Тема 2.1. Фонетика.

Тема 3.1.Сүз төзелеше һәм ясалашы.

Тема 4.1.Лексикология.

Тема 5.1. Морфология.

Тема 6.1.Татар әдәби теленең функциональ стильләре.

Тема 7.1. Синтаксис.

Тема 7.9. Текст.Туры һәм кыек сөйләм.

Практические работы.

Тема 2.2. Место точек поставьте нужные буквы.

а) К..ләм, мэк...лә, сәнг...ть, иг..тибар, г..рәп, дикък...ть, һәр...яклы, ел..язма, яшә...е, г...мер, шәфк...ть, сөйк...мле, я...гын, бор...нгы, шөг..ль, гаж...п, г...мьсез, мөст...кыйль, к...нәфер, кагыйд..., дэг...ва, дэв...м, мәгълүм...т, орч..к, йолд...з, Бөг...лмә, жәмг...ять, жәмэг..ть, фәк..ть, бөт...несе, һәл...к, вәг...дә, пәрәве.., к..рдәш, сәлам..т, мәг..риф, ядк..рь.

ә) Маш..на, ка..ш, реж..м, м..тор, юнә..ш, т..зек, к..пер, м..хан..к, л..тр, инж..н..р,кул..анма, каб...на, каб..ль, запа.., б..нз..н, яш..л, я..улык,п..чрак, г..р..ж,ху..а, авт..бус, аккумулял..тор, аморти..затор, стаб..л..затор, стан..ия, св..тофор, сал..н, рул.., п..дал.., ном..р, һ..лак..т.

б) Мам..к, т..бә, в..ранда, әйб..р, бүр..нә, бл..к,асфал..т, мат..а, мәй...ан, авыр...ык, д..м, ш..реп, ...ава, ка..ка, га..ка, ка..ак, бал..ык, иш...к, так..а, т..мер, кала..., то..ак, житешт..р..че, сын..у, кабел.., ташч..., к...рпеч, кат..ргы,ачк..ч, бу...у, акб..р, пыч..ы.

Тема 3.1-3.2. Работа над текстом.

Сәламәтлек – зур байлык.

Халык: “Дөньяда иң зур байлык – сәламәтлек”,-ди.Чыннан да шулай.Сәламәт кеше эшли дә,тормышын яхшырта,ял да итә.

Һәр кеше үзенең сәламәтлеге өчен үзе җаваплы.Сәламәт булу өчен,кеше нәрсәләр эшләргә тиеш?

Сәламәт булу өчен,беренче чиратта спорт белән шөгыльләнәргә кирәк. Студентлар төрле спорт түгәрәкләренә йөри алалар. Мәсәлән, айкидо, гимнастика, волейбол, карате, жиңел атлетика, бию түгәрәкләре эшли.Иртән зарядка ясарга яки йөггерәргә мөмкин.

Кышын тимеракта яки чаңгыда шуарга кирәк.Кышкы саф һава да сәламәтлеккә файдалы.Жәен елгада су коенырга,кояшта кызынырга була.

Теләсән,велосипедта йөрергә мөмкин.Икенчедән,көндәлек режимны сакларга,акыл хезмәтен физик хезмәт белән аралаштырырга,авыр эштән соң ял итәргә кирәк.

Дөрес туклану да организм өчен бик файдалы.Күбрәк яшелчә һәм жиләк-жимеш ашарга кирәк. Йока алдыннан кыздырылган, майлы, артык баллы ризыклар ашарга ярамый.

Әлбәттә, ел вакытына карап,дөрес киенә белү дә бик мөһим.Жәен жиңел,кышын жылы киём кияргә кирәк. Кыш көне яланбаш йөрү,кыска жиңел курткалар кию төрле авырулар китереп чыгара.

Әлбәттә,сәламәтлекне саклау өчен,исерткеч эчемлекләр эчмәү,тәмәке тартмау – иң беренче шартлар.Димәк,һәр кеше үзенең сәламәтлеген үзе саклый ала.

Тема 4.2. - 4.4. Прочитайте текст. По содержанию текста составляем вопросы.

Яңа һөнәрләр.

Без укытучы, табиб, эшче, колхозчы, пешекче, официант, шофер, сатучы һәм башка һөнәрләр турында күп сөйлибез.

Хәзерге бик күп яңа һөнәрләр барлыкка килде. Брокер,эшмәкәр, эшкуар, шәхси сакчы, банкир, секретарь-референт, менеджер кебек һөнәрләр турында ишеткәнегез бардыр.

Заман үзгәрә, яңа тормыш яңа һөнәрләр таләп итә. Бу һөнәрләргә өйрәтә торган уку йортлары да ачыла. Анда уку, гадәттә, түләүле була.

Университетларда яңа факультетлар ачыла. Экономика факультетында заман таләпләренә җавап бирә торган икътисадчылар эзерлиләр. Халыкара мөнәсәбәтләр бүлегендә шул өлкәдә эшләргә тиеш булган белгечләр эзерләнә. Татарстан дистәләргә илләр белән бәйләнештә яши. Шул бәйләнешләр үссен өчен, бу эшне яхшы белгән, чит телләрдә яхшы сөйләшә торган белгечләр кирәк. Алар университетның шушы бүлегендә эзерләнә.

Заманча һөнәрләр.

Актуарий – ул кеше гомерен озак вакытка страховкалау өлкәсендә эшләүче белгеч. Түләү тарифларының фәнни нигезләнгән методларын гамәлгә кертү белән шөгыльләнә.

Титестер – чәйнең сыйфатын билгеләүче (дегустацияләүче) – сирәк очрый торган һөнәрләрнең берсе. Ул чәйнең сортын, сыйфатын, аның “туган жирен” билгели.

Рецепшонист – клиентларны каршылый, шәхси мәгълүматларын язып ала; килгән хатларны, телефоннан шылтыратуларны теркәп бара.

Офис-менеджер – офистагы эшнең тоткарлыксыз баруына җаваплы хезмәткәр. Ул сәркатибләр, машина йөртүчеләр, курьерларның эшенә күзәтчелек итә; офистагы оргтехниканың төзеклеген күзәтә һ.б.

Тема 5.2.Работа над текстом.

Шахмат уены кайчан барлыкка килгән?

Шахмат – бик борынгы уен.Ул V гасыр ахырында – VI гасыр башында Һиндстанда барлыкка килгән.

Шахматны уйлап табучы билгеле түгел.Ләкин мондый легенда яши.Бик бай һинд раджасы булган.Әмма байлык аны кызыксындырмаган.

Берзаман аңа бер дәрвиш килеп әйткән: “Мин сина патшалар уйный торган яңа уен алып килдем... Менә кара!” Карт шахмат күрсәткән.Раджа бик шатланган, имеш.

Һиндстаннан шахмат уены Кытайга,Тибет,Иранга күчкән. Аннары гарәпләр,фарсылар аша русларга һәм европалыларга да барып җиткән.

Россиядә,Татарстанда да шахмат- киң таралган уен.

Сораулар.

- 1.Шахмат уены кайчан барлыкка килгән?
- 2.Шахмат турында нинди легенда бар?
- 3.Россиядә шахмат кайчан барлыкка килгән?
- 4.Сез шахмат уйный беләсезме?Шахмат ярышларында катнашканыгыз бармы?

Тема 5.3.- 5.4.Переведите на русский язык.

Бәхетсезлеккә очраган кешегә табиб килгәнче беренче ярдәм күрсәтү.

Теләсә нинди шартларда: өйдә, урамда, ял вакытында кешенең кинәт каты авырып китүе яки бәхетсезлеккә очравы (имгәнүе, агулануы, пешүе һ.б.) мөмкин. Мондый очрақларда ашыгыч медицина ярдәме күрсәтү таләп ителә. Авыруның яки бәлагә юлыккан кешенең язмышы табиб килгәнче ярдәм

күрсөтүгө бэйле, шуңа күрө авыру янында булган һәркем ярдәм күрсөтө белергә тиеш.

Егылу, бәрелү-сугылу нәтижәсендә тәннең йомшак өске өлөшләрә имгәнү аеруча еш очрый. Бу вакытта тән авырта, берәз шешә, кан сава (күгәрә).

Беренче ярдәм. Бәрелгән урынга, боз яки кар салып, резин куык яисә, салкын суда чылатып, салфетка куялар. 15-20 минуттан соң ул урынны тыгызлап бэйлиләр, өстенә бозлы куык куялар.

Баш бәрелгәндә баш әйләнә, колак шаулый, күңел болгана, костыра; баш мие селкенгән булса, кеше анын югалтырга мөмкин. Бәлагә юлыккан кешене башына салкын әйбер куеп яткырырга, якасын чишәргә кирәк. Косканда, башын бер якка боралар һәм бармакка бинт урап, авызын чистарталар.

Күкрәк читлеге бәрелгәндә сулаганда авырта, тын бетә, кеше күгәрәнә, йөрәк тибеше ешая. Бу очракта авыруның гомерен ашыгыч операция ясап кына саклап була.

Буыннар таяны каты авыртудан, хәрәкәтләнדרеп булмаудан беләләр. Зарарланган аяк-кул торышы табигый булмый, формасы да үзгәрергә мөмкин.

Беренче ярдәм. Бинт яки яулык белән җайлап бэйләргә яки шин салырга һәм бәлагә юлыккан кешене шундый ук травматология пунктына озатырга кирәк.

Сөяк сынганда бик нык авырта, аяк-кул нормаль хәрәкәтләнми, кәкрәеп һәм кыскарып кала, сак кына капшап караганда, сынган урын тагын да ныграк авырта. Тышкы сыну вакытында яра була, аннан сынган сөякләр чыгып торырга мөмкин.

Беренче ярдәм. Авыртуны киметергә. Сынган сөякләрнең урыныннан күчүенә юл куймаска. Моның өчен иң элек сынган аяк-кулны бөтенләй хәрәкәтләнмәслек итеп бэйләргә һәм аннан соң бәлагә юлыккан кешене дөвалау учреждениесенә илтергә кирәк. Зарарланган кулны – гәүдәгә, сынган аякны сәламәт аякка тыгыз итеп бэйләп куялар. Кул астындагы теләсә нинди материалдан (такта, таяк, зонт һ.б.) шин салу аеруча яхшы нәтижә бирә.

Шинның озынлыгы, зарарланган сөякне уртада калдырып, ике буынга житэрлек булырга тиеш. Зур сөякләр (бот, кулбаш) сынганда, аяк-кулның өч буынына да житэрлек озын шин табарга кирәк. Бот сөяге сынганда, бу шин култык астыннан табанга кадәр житэргә, хәтта аннан берәз озанрак та булырга тиеш.

Икенчедән, кыскарак шинны бот башыннан аякның эчке ягына куялар. Башта шинны бинт яки сөлге белән урыйлар. Шиннарны аяк-кулга бинт белән урап ныгыталар. Бот сөяге сынганда тышкы шинның өске өлешен гәүдәгә беркетеп бәйлиләр. Ачык сыну вакытында, югарыда әйтелгәнчә, яраны эшкәртеп бәйлиләр.

Табиб килгәнче вакытында һәм дәрәс ярдәм күрсәтү организмда шок хәлен булдырмый кала. Шок булганда кеше бик нык хәлсезләнә, сүлпәнләнә, әйләнә-тирәгә битараф була, агарына-күгәрәнә, тәне суына, пульсы ешая, йөрәк тибеше начарлана, кан басымы төшә. Андый хәлдәгә кешегә ашыгыч медицина ярдәме күрсәтергә кирәк.

Слова и выражения:

жәрәхәт – травма

таю, каймыгу, буын чыгу – вывих

сыну – перелом

өзелү – разрыв

сузылу, тартылу – растяжение

бәрелү – ушиб

егылырга – падать, упасть

аң югалту – потеря сознания

аңга килү – приходит в сознание

сугарга – ударить, ударять

имгәнү – повреждение

мин кулымны каймыктырдым – я вывихнул руку

беркетеп бәйләп кую – фиксирующая повязка

бинт белән тыгыз итеп бәйләү – тугая повязка

суыту – охлаждение

катлаулы – сложный

күзгә ике булып күренү – двоение в глазах

Тема 5.5. Переведите на татарский язык

Около пяти километров. Около метра. Около тридцати человек. Килограмм двадцать мясо. Дней двадцать. Центнера два-три. Семь-восемь ребят. Сколько стоит билет первого класс? Сколько часов стоит теплоход в этом порту? Масса багажа для бесплатного провоза не должна превышать 20 килограммов. Стоянка поезда № 8 будет сокращена до 10 минут из-за опоздания от расписания. Сколько стоит литр бензина? Отпустите, пожалуйста, мне десять литров бензина.

Тема 5.6. Переведите на татарский язык, объясните смысл пословиц.

1. “Искусство должно содействовать со спортом, должно быть связано с практикой спорта” (Пьер де Кубертен)
2. “В здоровом теле – здоровый дух”
3. “Пешком ходить - долго жить”
4. “Риск – благородное дело”
5. “Снегом да паром, так не будешь старым”
6. “Спать долго – жить с долгом”

Тема 5.6. Прочитайте. Переведите

Һәркем аңлый. Һәр кеше аңлый. Һәр эшне эйбәт итеп эшләргә кирәк. Бөтен кеше кул чапты. Барлык студентлар катнашты. барчасына да бүлеп бирделәр. Һәркемне шаккатырды, һәммәсенә дә алма бирделәр. Барчасын залга жыйдылар. Кемдер сөйли башлады. Кемнәңдер жырлаганы ишетелде. Кемгәдер каршы чыкканнар. Кайберләре югалган. Кайберәүләргә авыр булган. Һичкемне белмим. Һичкемнән ишетмәдем. Һичнәрсә комачауламый.

Беркем дә күренмәде. Бернинди тавыш юк. Ул бернәрсә дә белми иде. Бу эш сезнеке. Теге мунча безнеке.

Тема 5.7.- 5.8. Дописать предложения и перевести на татарский язык

- 1.Спорт – это...
- 2.Спортсмен – это человек, который...
- 3.Настоящий спортсмен- это человек,который обладает такми качествами,как...
- 4.Я занимаюсь спортом,потому что...
- 5.Я не занимаюсь спортом,потому что...
- 6.Занятия спортом помогли мне...
- 7.Мои родители считают,что занятия спортом...
- 8.Если занимаешься спортом,то нужно...
- 9.Мой любимый вид спорта...
- 10.Спортсмен,которого я уважаю – это...

Тема 5.9.Работа над текстом. Тәмәке тартуның зарары.

Иң киң таралган начар гадәтләрнең берсе – тәмәке тарту.Тәмәкедәге никотин үзәк нерв системасына тәэсир итә. Никотин – бик агулы матдә. Беренче тарта башланганда, күңел болгану, баш әйләнү, косу, йөрәк тибү, ярсыну һәм, шуннан соң, хәттә һуштан язу күренешләре була. Организм никотинга ияләшкәч, аның агулы тәэсире кими төшә, һәм кеше тәмәкенең рәхәт ярсытуын гына сизә. Ә бу – алдый торган тәэсир.Тәмәке төтенендә башка бик күп зарарлы матдәләр дә бар: синилж кислотасы, сөрәм газы, аммиак, формадегит. Яман шеш булдыра торган бензопирен аеруча зарарлы. Тәмәке тартучы кешеләр арасында үпкә рагы 10 тапкыр күбрәк очрый, бугаз рагы – 6-10 тапкыр күбрәк була. Алар өчен үпкә ялкынсынуы, туберкулез, бронхларда астма биш еш очрый торган күренеш.Тәмәке тартучыну, бигрәк тә тәмәке тарта торган укучыларның хезмәт һәм яу режимы бозыла. Укучының дәрес вакытында тартасы килеп, бөтен уе тәмәкегә күчә. Тәмәке тартучы укучылар тәнәфестә башкалар белән ял итмиләр, дәрес бетүгә, тәмәке тартырга урын эзләп йөгәрләр һәм бөтен тәнәфесне шунда үткәрәләр. Тәмәке тарту яхшы укуга кумачаулый, хәтәр начарлана.Тикшерүчеләр әйтүенчә, тәмәке кеше гомерен 5-15 елга кадәр кыскарта. Бер сигарет гомерне 7 минутка киметә.

Кызганычка каршы, бу гадэт хатын-кызларда да очрый башлады. Бу аеруча зарарлы. Ни өчен? Хатын-кызлар – булачак аналар. Тәмәке тарткан хатын-кызлардан балалар зәгыйфь яисә гарип булып туулары мөмкин. Халыкара статистика мәгълүматларыннан күренгәчә, тартучы хатын-кызлардан туган яшь балаларның үлү очраклары 40 процентка артыграк.Юкка гына: “Тәмәке белән бергә тартучы да ясна”,- дип әйтмиләр.(“Гаиләдә ир һәм кыз бала” китабынн

Тема 5.10. Работа над текстом.

Аракы кешене нишләтә?

Шәраб, аракы, сыра эчү нәрсәгә китерә?

Суд язмаларыннан күренгәчә, жинаятьләрнең уннан тугызы исерек хәлдә эшләнә. Исерткеч эчемлекләр куллануның бер нәтижәсә энә шуннан гыйбарәт.

Эчке кешеләр каты авырулар белән авырыйлар һәм аларның күбәсе шушы авырулардан үлеп тә китә. Исерткеч эчемлекләр куллануның икенчесә нәтижәсә энә шундый.

Шәраб кешеләрнең акылын һәм намусын тамалый; шәраб эчкән кеше тупасрак, аңгырарак, усалрак була бара.

Шәраб кешегә сәләмәтлек тә, көч тә, жылы да, күңеллек тә бирми, бары тик зарар гына китерә.

... Әгәр әле син беркайчан да эчмәгән, аракы белән агуланмаган яшь кеше икенсәң, үзеңнең кадереңне бел! Шәраб күңелне күтәрә дигәнгә ышанма.

Шәраб синең тормышыңны акылсыз һәм бозык күңел ачуга әйләндерә.

Эчкәч, син аек хәлдә башыңа да китермәгән эшләрне эшләп ташлаячаксың.

Шулай булгач, нигә дип үзеңне шундый коточкыч куркыныч астына куярга?

(Л.Н.Толстойдан)

Шәраб – вино Сыра - пиво

Жинаять – преступление

Гыйбарәт - заключается

Томамлый – заглушает

Аек - трезвый

Коточкыч – страшный, чудовищный

1.Жөмлэләрне дәвам итегез.

1)Жинаятьләрнең уннан тугызы 2) Эчке кешеләр каты авырулар 3) Шәраб кешеләрнең акылын 4) Шәраб кешегә сәламәтлек тә5)Шәраб кешенең тормышын 6) Хатың-кыз арагы эчсә,7)Арагы эчкәч

2.Схемалар буенча диалог төзегез.

а)Тәкъдим итү-риза булмау

аңлату-сорау бирү

Тема 6.2. Составьте диалог, используя нижеприведенные выражения:

Суга сикерү буенча ярышлар – соревнования по прыжкам в воду; йөз метрга йөгерү – бег на 100 метров; беренчелек – первенство; ярымфиналга чыгарга – выйти в полуфинал; “Спартак” яклы булырга – болетж за “Спартак”; иң югары балл – высший балл; сикерү буенча чемпион – чемпион по прыжком; тимераякта шуучы – конькобежец; исәп – счёт; чыгыш ясарга – выступить; спорт жәмгыяте – спортивное общество.

Тема 7.2. Составьте предложения.

Түлим, мин, штраф.Минем, килә, карыйсым, автобуслар, расписаниесен.
Кич, мин, белән, китәм.Калды, биш, поезд, минут, китәргә, безнең
Туры, киләчәк, ремонт, 100, түләргә, өчен, ремонт, миңа.
Кирәк, бензин, тутырырга, бакка, сезгә.Бетә, асфальт, юл, кайда ?
Каптырып, куркынычсызлык, куегыз, каешларын, сез!
Ярамый, тәмәке, монда, тартырга, сезгә.

Тема 7.5- 7.8. Работа над текстом. Перевести на татарский язык

Ода спорту!

О спорт! Ты – наслаждение! Нашему духу и телу ты щедро даришь радости бытия.Ты бессмертен.Ты мастер гармонии.Ты делаешь нас сильными, ловкими, статными.Ты показываешь прямые,честные пути для достижения целей,поставленных в жизни. Ты беспристрастен. Ты утверждаешь, что надо мечтать,держатъ. Ты утверждаешь, что в здоровом теле –здоровый дух.Ты

способствуешь совершенству человека. Ты раздвигаешь горизонты. Ты сближаешь людей. Ты собираешь молодость под свои мирные знамена О спорт! Ты – мир! (В.Новоскольцев “Этюды о Кубертене”)

Тема 7.10. Отвечайте на вопросы и составить текст.

- 1.Сез нинди яна һөнәрләр беләсез?
- 2.Сезнең туганнарыгыз, танышларыгыз арасында нинди кызыклы һөнәр ияләре бар?
- 3.Сезгә нинди һөнәр күбрәк ошый?

Әтием – үрнәк.

Әтием шәһәрдә үскән. Ул профессиональ-техник көллиятендә укыган.

Әтием заводта токарь ярдәмчесе булган, аннары – токарь, аннан соң мастер булып эшләгән. Аның куллары алтын.

Әтием – хәзер цех начальнигы. Аны эшендә ихтирам итәләр, тәртипле, әдәбле, зыялы булган өчен яраталар.

Әтием безне дә эшкә өйрәтте. Мин пычак үткенли, көрәк сапый беләм, жир казый беләм, түтәл ясыям....

Без эти белән балыкка йөрибез, урманга гөмбәгә барабыз. Әтием балык тоту серләрен белә, урманда гөмбәне тиз таба. Һәр гөмбәнең исемен белә, агачлар, үсемлекләр турында сөйләргә ярата.

Әтием, гомумән, күп белә. Казан урамнарында йөргәндә, ул безгә урам тарихын, ни өчен шулай аталганын, бу йортта нинди атаклы кешеләр яшәгәннән, кайда нинди вакыйгалар булганын кызыклы итеп сөйли.

Әтием белән әнием театрға, концертларға йөрергә яраталар.

Аларның дуслары күп. Безгә кунаклар еш килә.

Безнең эти матур итеп яши белә. Аның кәефе күтәренке, кешеләр белән һәрвакыт ягымлы итеп сөйләшә. Әтине күршеләр дә ярата.

Слова и выражения:

үткенли беләм – умею точить

көрәк сапый беләм – умею насаживать лопату на черенок

жир казый белэм – умею копать землю

сер – тайна

вакыйга – событие

күтәренке – приподнятое

ягымлы – ласково

?1. Малайның этисе кайда үскән? Кайда укыган?

1. Малайның этисе кем булып эшлэгән?
2. Ул хәзер кайда эшли? Кем булып эшли?
3. Эшчеләрнең аңа мөнәсәбәте ничек?
4. Малайның этисе балаларын нәрсәләргә эшләргә өйрәткән?
5. Малай этисе белән кая барырга ярата? Ни өчен?
6. Этисе кызыклы шәхесме?
7. Малайның эти-әннисе нинди кешеләр?
8. Кешеләр аның этисен ни өчен яраталар?

Промежуточная аттестация: дифференцированный зачёт

**Каждый студент защищает презентацию «Моя будущая профессия»,
используя изученные темы.**